

Samen bouwen aan zelfregulerend leren van leerlingen

PRAKTIJK EN ONDERZOEK
DOOR HET CONSORTIUM MOZAIC

Samen bouwen aan zelfregulerend leren van leerlingen

PRAKTIJK EN ONDERZOEK

DOOR HET CONSORTIUM MOZAIC

Colofon

Consortium MOZAIC – Patrick Sins, Jeroen S. Rozendaal, Luuk van Schie, Petra Poelmans, Carlos van Kan, Kyle van den Langenberg, Elvira Folmer, Pieter-Jan Ruiter, Ineke Vermeulen, Ester Matieschek, Kenneth van der Veere, Fienke Kwakkenbos, Bart-Jan Godderis en Hanne David

Vormgeving: Dagelyks Communicatie - Rebekka Mlinar

Fotografie en illustraties: consortium MOZAIC

Met dank aan: de onderwijsprofessionals die hebben deelgenomen aan onze ontwerpteams en die werkzaam zijn bij Wolfert Tweetalig (Stichting BOOR), Roncalli mavo (SARO), Christelijke Scholengemeenschap Walcheren, Verbazisschool WOW (Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs), de Zeester en de Willem Alexanderschool (Westlandse Stichting Katholiek Onderwijs). Ook zijn we veel dank verschuldigd voor de bijdragen van de instituten van onze projectpartners: Kenniscentrum voor Talentontwikkeling van de Hogeschool Rotterdam, Thomas More Hogeschool en de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Daarnaast willen we Fred Janssen (Universiteit Leiden), Martine Baars (Radboud Universiteit Nijmegen), Henriëtte Boevé van (Westlandse Stichting Katholiek Onderwijs), Frans Spierings, Jarise Kaskens (Hogeschool Rotterdam), Judith van Driel-Noordermeer (Albeda Zorgcollege) en Silvia Hoogvorst-Luiten (Mbo Rijnland) bedanken voor hun waardevolle feedback op ons werk. Verder gaat veel dank uit naar Hanneke Verkleij voor haar hulp bij het uitwerken van de behangrolgesprekken. Tenslotte zijn we erg vereerd dat Tijn Rood een voorwoord heeft willen schrijven bij dit boek. Dit project is medegefinancierd door Regieorgaan SIA, onderdeel van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

<https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/talentontwikkeling/optimaliseren-leerprocessen/samen-bouwen-aan-zelfregulerend-leren/>

Publicatie: Leonon Media

Eerst druk: Rotterdam, 2025

Het boek 'Samen bouwen aan zelfregulerend leren: praktijk en onderzoek' door het consortium MOZAIC is een uitgave van Hogeschool Rotterdam.

ISBN 9789491480485

Inhoudsopgave

Voorwoord	8
Inleiding	10
Leeswijzer	12
Referenties	13
1 Zelfregulerend leren	15
Zelfregulerend leren: een vaardigheid om effectief te leren	19
Zelfregulerend leren bevorderen: een evenwichtige aanpak	20
Meer weten?	23
Referenties	24
2 Samen onderzoekend werken	31
Onderzoekend vermogen	32
Samenwerken in een ontwerpteam	32
Elementen van onderzoekend werken	33
Analyse en duiding van praktijkvraagstukken	33
Doelen stellen	34
Ontwerpen van vernieuwde aanpakken	34
Uitproberen, monitoren, evalueren en herontwerpen	34
Kortcyclisch en iteratief werken	35
De wereld buiten het ontwerpteam: alignment, doorwerking en verduurzaming	36
Helpende condities	37
Meer weten?	38
Referenties	39
3 Het consortium MOZAIC	42
Algemene werkwijze van de ontwerpteams	43
Naar een concretere werkwijze van de ontwerpteams in MOZAIC	46
Referenties	48
4 Beschrijving van de ontwerpteams in MOZAIC	50
Ontwerpteam A	50
Omschrijving van de onderwijsinstelling	50
Motivatie om mee te doen	51
Vorming en samenstelling van het ontwerpteam	51

Verloop van het eerste projectjaar	51
Verloop van het tweede projectjaar	52
Doorwerking	54
Ontwerpteam B	54
Omschrijving van de onderwijsinstelling	54
Motivatie om mee te doen	54
Vorming en samenstelling van het ontwerpteam	55
Verloop	55
Doorwerking	56
Ontwerpteam C	57
Omschrijving van de onderwijsinstelling	57
Motivatie om mee te doen	57
Vorming en samenstelling van het ontwerpteam	57
Verloop van het eerste projectjaar	57
Verloop van het tweede projectjaar	58
Doorwerking	59
Ontwerpteam D	59
Omschrijving van de onderwijsinstelling	59
Motivatie om mee te doen	60
Vorming en samenstelling van het ontwerpteam	60
Verloop van het eerste projectjaar	60
Verloop van het tweede projectjaar	61
Doorwerking	62
Ontwerpteam E	63
Omschrijving van de onderwijsinstelling	63
Motivatie om mee te doen	63
Vorming en samenstelling van het ontwerpteam	63
Verloop van het eerste projectjaar	63
Verloop van het tweede projectjaar	64
Doorwerking	65
Referenties	66

5 | Toewerken naar onderzoeksvragen 67

Referenties	68
--------------------	-----------

6 | Onderzoeksaanpak 69

Behangrolgesprekken	70
Codeboom voor het analyseren van de behangrolgesprekken	70
Analysestappen tijdens het coderen van de transcripten van de behangrolgesprekken	73
Inventarisatie van zelfregulerend leren-bevorderende aanpakken	74
Vragenlijst zelfregulerend leren-bevordering	75
Aanscherping van ons onderzoek door onze adviesgroep	77

7 | Wat zijn de ervaringen van ontwerpteams met betrekking tot het bevorderen van zelfregulerend leren? 80

Direct bevorderen	80
Expliciete instructie	80
Impliciete instructie	86
Afgestemde instructie	90
Indirect bevorderen	96
Doelen en effecten zelfregulerend leren	99
Doelen en effecten zelfregulerend leren bij leerlingen	99
Doelen en effecten zelfregulerend leren bij leraren	105

8 | Welke interventies, met welke onderbouwing, voor het bevorderen van zelfregulerend leren zijn opgeleverd door de ontwerpteams? 111

Ontwerpteam A – Plannen met TASC	117
Ontwerpteam B – Zelf Maatje Leerkracht	121
Ontwerpteam C – Voorbereiden op de toets	122
Ontwerpteam C – Systematische probleemaanpak bij scheikunde	124
Ontwerpteam D – Leerstrategieën voor aardrijkskunde	126
Ontwerpteam E – Toolkit zelfregulerend leren voor mentoren	129
Referenties	133

9 | In hoeverre vindt er volgens het oordeel van leraren en leerlingen een meetbare ontwikkeling plaats in de aandacht voor zelfregulerend leren-bevordering in de scholen van ieder ontwerpteam? 134

10 | Wat zijn de ervaringen van ontwerpteams met betrekking tot samen onderzoekend werken? 137

Activiteiten van het ontwerpteam	137
Samenwerken	137
Onderzoekend werken	145
Begeleiding door de teacher leader	153
Alignment	168
Aansluiting zoeken	168
Doorwerking & verduurzaming	169
Leiderschap	176
Organisatie	180
Materiaal en communicatie	180
Tijd	181
Zelfzorg	184
Referenties	187

Zelfregulerend leren – waar ging het ook alweer over?	188
Het bevorderen van zelfregulerend leren	189
Zoeken naar de juiste balans	190
Daarom MOZAIC	191
Reflectie op het bevorderen van zelfregulerend leren	192
Belang van expliciete instructie	193
Differentiatie en afstemming op leerbehoeften	194
Het belang van hulpmiddelen en tools	195
Motivatatie en zelfvertrouwen	196
Uitdagingen	197
Toegenomen bewustwording van het belang van de eigen rol	198
Reflectie op het samen onderzoekend werken	199
Alignment in de schoolorganisatie	199
Aandachtspunten voor samen onderzoekend werken in ontwerpteams	202
De teacher leader	206
Reflectie op ons onderzoek	207
Van inzicht naar impact	208
Referenties	209

Voorwoord

door Tijn Rood – interim schoolleider/leraar

Kennelijk keek ik zorgelijk in plaats van enthousiast, toen ik een collega in de pauze vertelde dat Alicia de hele ochtend bezig was geweest met het honderdbord Romeinse cijfers. Hij antwoordde dat een paar rijen ook genoeg waren geweest om de Romeinse cijfers onder de knie te krijgen.

Waar misschien, maar had ik dat aan Alicia voorgesteld, dan had ze dat zeker verworpen en was stug doorgedaan. Wat haar motivatie was om met het materiaal aan de slag te gaan ontging me destijds. Maar dat ze haar best deed om het voor de middagpauze af te krijgen kon ik moeilijk missen. Ze vroeg af en toe om hulp (wat is L?), ze sloeg fruit over om door te werken, sprak zichzelf moed in als haar motivatie inzakte en keek tevreden toen ze mij het bord gaf om het na te kijken. Want haar leerdoel mag misschien de Romeinse cijfers leren geweest zijn, een veel belangrijker doel was een werk afleveren waar ze trots op kon zijn.

Kijk je eendimensionaal naar onderwijs, dan lijkt een appèl doen op zelfregulerend leren soms mijl op zeven. Als twee of drie rijen leggen genoeg zijn, waarom er tien leggen? Neem je echter de motivationele en metacognitieve dimensie mee, dan lijkt het minder vreemd. Behalve de Romeinse cijfers leerde Alicia immers ook dat het soms loont om door te gaan als anderen fruit eten, dat als je doorzet, het na afloop extra goed voelt en dat het helpt bij het behalen van je doelen om jezelf af en toe een schop onder de eigen kont te geven.

Op een school waar ik directeur was, volgden we zo'n vijf jaar geleden een training in het expliciet aanleren van zelfregulerend leren. Tegelijkertijd volgden we een training in Expliciete Directe Instructie (EDI). Het gevolg was dat de leraren in de maanden erna veel nadruk legden op de metacognitieve vaardigheden 'voorkennis opfrissen en 'doelen stellen'; dat deden ze immers zelf ook bij het geven van instructies. Het was een kleine school, dus ik mocht vaak groepen overnemen. De aspecten die ik het meest behandelde en waar de leerkrachten minder aan werkten waren 'je werk organiseren' en 'jezelf motiveren om vol te houden'. Niet toevallig de aspecten waar ik in mijn eigen werk regelmatig in tekort schiet.

We deden daarmee de leerlingen tekort, de leraren zowel als ik. Want geen aspect van zelfregulerend leren verdient het om genegeerd te worden (of positief, meer benadrukt te worden dan andere).

Leraren, zo staat in hoofdstuk twee te lezen, handelen snel, op basis van een rijke ervaring, vaak adequaat, en bouwen al doende aan een bestendig handelingsrepertoire. Maar op het moment dat wij op school die trainingen volgden hadden wij juist behoefte aan een vertraging: hoe konden we het zelfregulerend leren van onze leerlingen beter in beeld krijgen, beter expliciet aanleren, en beter evalueren?

Het samen onderzoekend werken dat in dit boek beschreven wordt, had zeker tot een betere implementatie geleid van wat wij op de training hadden geleerd. En het had nog een voordeel gehad. Een professionele leercultuur lijkt een voorwaarde, maar is zeker ook een gevolg van de ontwerpteam die op de scholen die in dit boek hun casus presenteren aan het werk zijn gegaan.

Ik werk niet meer op de betreffende school, maar de kans is groot dat de aandacht voor zelfregulerend leren bij mijn ex-collega's inmiddels verwaterd is. En dat is jammer, want scholen die hier veel aandacht aan besteden, mogen betere leeropbrengsten verwachten. Al is dat misschien niet altijd het belangrijkste doel, het is zeker mooi meegenomen.

Ik heb genoten van de casussen in dit verslag. Ze inspireren me en motiveren me om samen onderzoekend aan het werk te gaan met zelfregulerend leren. Dit boek leert me het zelf te gaan doen! Dank daarvoor, auteurs! Veel leesplezier, lezers!

Inleiding

Kinderen en jongeren die in staat zijn hun eigen leerproces te sturen, ervaren doorgaans meer succes gedurende hun hele schoolcarrière (Bjork et al., 2013; Schunk et al., 2022; Skibbe et al., 2018). Bovendien helpt het hen om zich voor te bereiden op een kennissamenleving waarin de grenzen tussen traditionele beroepsgroepen vervagen, werk steeds veelzijdiger en vaker multidisciplinair wordt, en technologische ontwikkelingen continu nieuwe vaardigheden en aanpassingsvermogen vereisen. In een dergelijke samenleving wisselen mensen vaker van baan, en is een leven lang leren essentieel om de eigen inzetbaarheid te behouden. Verder leidt het groeiende lerarentekort, en de daarmee gepaard gaande beperkte menskracht, tot een grotere noodzaak om in het onderwijs aandacht te besteden aan hoe leerlingen uiteindelijk meer eigen regie kunnen nemen over hun leerproces zonder dat dit ten koste gaat van de onderwijskwaliteit (Onderwijsraad, 2023).

Scholen zoeken dan ook naar manieren om leerlingen te ondersteunen bij het ontwikkelen van strategieën waarmee zij hun leerproces doelgericht en zelfstandig kunnen sturen, zodat ze beter worden toegerust voor een complexe toekomst (OECD, 2017; Onderwijsraad, 2014). Dit zelfregulerend leren (ZRL) houdt in dat leerlingen zelf het initiatief nemen, doorzettingsvermogen tonen en hun eigen leerproces adaptief vormgeven om hun doelen te bereiken (Boekaerts et al., 2005; Winne, 2011; Zimmerman, 2013). Zelfregulerend leren gaat over de combinatie van vier verschillende typen strategieën: leerlingen regisseren hun leerproces (metacognitieve strategieën), verwerken informatie (cognitieve strategieën), houden zichzelf gemotiveerd (motivationale strategieën) en creëren de juiste leeromstandigheden (gedragsstrategieën). In de praktijk van het basis- en voortgezet onderwijs zijn verschillende strategieën te herkennen, zoals het stellen van eigen leerdoelen, het plannen van (huis)werk, het activeren van voorkennis uit eerdere lessen, het bewaken van de voortgang richting een doel en het zoeken van hulp bij obstakels.

Onderzoek toont aan dat ZRL daadwerkelijk kan worden aangeleerd en biedt inzicht in hoe leraren dit kunnen doen (zie bijvoorbeeld Muijs & Bokhove, 2021). Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat de wetenschappelijke kennis over het bevorderen van ZRL slechts mondjesmaat de praktijk van het klaslokaal bereikt. Zo stelt Greene (2021) bijvoorbeeld dat ondanks dat er sterk bewijs is dat ZRL een sterke voorspeller is voor de leerprestaties van leerlingen, het nauwelijks aandacht krijgt in de curricula van het funderend onderwijs en de lerarenopleidingen (zie ook Dunlosky et al., 2013). In aanvulling hierop concluderen Dignath-Van Ewijk en Van der Werf (2012, p. 8) zelfs dat “the area of direct strategy instruction has somehow got lost in teachers’ minds (or has never existed)”.

In de praktijk komt dit tot uiting in een serieus gebrek aan vertaling van wetenschappelijk onderzoek naar praktische instrumenten en methoden die leraren in het primair en voortgezet onderwijs effectief zouden kunnen inzetten om zelfregulerend leren bij hun leerlingen te bevorderen. Als gevolg hiervan blijven leraren vaak vasthouden aan goedbedoelde begeleidingsstrategieën, die mogelijk niet altijd even effectief zijn (Dignath & Veenman, 2021; Moos & Ringdal, 2012). Ze interpreteren een

gebrek aan ZRL bij leerlingen vaak als ‘moeilijk’ gedrag. Zo zien ze bijvoorbeeld dat leerlingen ongemotiveerd zijn of moeite hebben met het plannen van hun leeractiviteiten. Deze observaties koppelen ze echter zelden aan factoren die zij zelf kunnen beïnvloeden, zoals de lesinhoud, leraar-leerling-interacties, didactiek en klassenmanagement. Hierdoor krijgen leerlingen op school onvoldoende kansen om ZRL-strategieën te ontwikkelen. Leerlingen die thuis ook niet met deze vaardigheden in aanraking komen, hebben nog minder mogelijkheden om ‘leren leren’ onder de knie te krijgen. De uitdagingen die de COVID-19-pandemie van 2020-2022 met zich meebracht voor de organisatie en uitvoering van het onderwijs, hebben de ontwikkeling van ZRL bij leerlingen verder belemmerd (Engzell et al., 2020; Reimers, 2022).

Vanuit deze knelpunten hebben onderwijsprofessionals en onderzoekers binnen het consortium MOZAIC hun krachten gebundeld met de gedeelde ambitie om hierin verandering te brengen. MOZAIC staat voor **MO**tivatie (als de primaire drijfveer van (meta)cognitieve processen), **Z**elfregulerend leren (als centrale focus), **A**ctiverende didactiek (gericht op het activeren van ZRL bij leerlingen), en **I**nteractie (tussen leraren en leerlingen; praktijk en wetenschap). MOZAIC is ontstaan uit de behoefte aan kennis bij scholen binnen drie schoolbesturen voor voortgezet onderwijs en twee schoolbesturen voor primair onderwijs in de regio's Zuid-Holland en Zeeland. Begin 2019 brachten deze scholen in een aantal oriënterende bijeenkomsten praktijkvraagstukken naar voren waar zij in consortiumverband de verdieping op zouden willen zoeken. Tijdens deze besprekingen werden de uitkomsten besproken van discrepantieanalyses (Munneke et al., 2023), waarin het gedrag van de ‘ideale leerling’ wordt afgezet tegen dat van de ‘werkelijke’ of ‘gemiddelde’ leerling. De geïnventariseerde verschillen bleken grotendeels te vallen binnen uitdagingen die verband houden met de bevordering van ZRL bij leerlingen.

Uiteindelijk kwam de focus van het consortium, dat met subsidie van RAAK SIA in het najaar van 2022 van start ging, te liggen op het versterken van het vermogen van leraren om vraagstukken rond ZRL bij hun leerlingen aan te pakken. We wilden in dit project zowel bijdragen aan professionalisering in de deelnemende scholen als wetenschappelijke kennis ontwikkelen op het gebied van ZRL. Allereerst hanteerden we hiertoe een participatieve, actie- en ontwerpgerichte onderzoeksbenadering (Rozendaal, 2023). Deze benadering stelt leraren in staat om zelf oplossingen te ontwikkelen voor praktijkvraagstukken die betrekking hebben op het ZRL van hun leerlingen. Concreet betekende dit dat een aantal leraren van een of meerdere scholen bijeenkwam in vijf ontwerpteams om samen onderzoekend te werken aan vraagstukken die gingen over het bevorderen van ZRL. Elk ontwerpteam werd ondersteund door een teacher leader – een meer ervaren onderwijsprofessional of -onderzoeker – en doorliep onder meer de volgende stappen:

- analyse van het ZRL-praktijkvraagstuk en het stellen van doelen
- ontwerpen van een interventie (instructies, materialen of werkvormen) en evaluatiemethode
- uitproberen, evalueren van de interventie
- reflectie op ZRL-bevordering en het samen onderzoekend werken.

Om de kennis die uit dit onderzoek werd verkregen overdraagbaar te maken naar andere onderwijscontexten, voerden we daarnaast een flankerende meervoudige gevalsstudie uit waarin een gecombineerde aanpak werd gehanteerd. Zo brachten we de verschillende interventies die binnen de ontwerpteams werden ontwikkeld bijeen en analyseerden deze in samenhang met de ervaringen die de ontwerpteamleden opdeden tijdens het ontwikkelen daarvan. Deze analyse werd uitgevoerd

door middel van een cross-case analyse (Stake, 1995), waarbij voornamelijk kwalitatieve data werd gebruikt. Het resultaat van deze aanpak is kennis die niet alleen diepgaand en contextspecifiek is, maar ook toepasbaar in andere onderwijscontexten dan de onderzochte situatie.

Uiteindelijk geven deze analyses een antwoord op onze centrale vraag **‘Hoe kunnen leraren in de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs interventies ontwikkelen en uitvoeren die gericht zijn op het ondersteunen van leerlingen bij het ontwikkelen en activeren van zelfregulerend leren (ZRL) binnen de context van een ontwerpteam?’**

Leeswijzer

In dit praktijkboek doen we verslag van ons onderzoek. Het boek richt zich op twee doelgroepen. Ten eerste willen we leraren inspireren om, al dan niet op een onderzoekende manier, zelf aan de slag te gaan met de interventies en ervaringen van onze ontwerpteams. Ten tweede willen we onderwijsonderzoekers en andere geïnteresseerden laten zien hoe onze praktijkgerichte onderzoeks aanpak de wetenschap én de praktijk verrijkt en opbrengsten voor beide kan opleveren. Niet alle hoofdstukken zullen voor iedere lezer relevant zijn. Daarom lichten we hier de opbouw van ons praktijkboek toe, zodat ieder een gerichte keuze kan maken.

Na deze inleiding volgen twee theoretische hoofdstukken, respectievelijk over ZRL (wat is het? waarom is het belangrijk? hoe kun je ZRL bij leerlingen bevorderen?) en over samen onderzoekend werken (SOW) als professionele leerstrategie. Deze hoofdstukken zijn interessant voor wie nog niet bekend is met beide concepten. Daarnaast bereiden ze voor op het analysekader dat we in ons onderzoek gebruiken. Beide hoofdstukken sluiten af met enkele tips voor toegankelijke bronnen voor wie meer wil weten over ZRL en/of SOW.

In hoofdstuk 3 gaan we in op hoe de ontwerpteams binnen ons consortium te werk zijn gegaan. We lichten stap voor stap toe hoe we het SOW-model hebben aangeboden aan de vijf ontwerpteams van project MOZAIC. Daarnaast beschrijven we de rol van de teacher leader binnen ons onderzoek: deze persoon was verantwoordelijk voor het opstarten en begeleiden van de ontwerpteams. In hoofdstuk 4 beschrijven we de samenstelling van onze vijf ontwerpteams en het verloop van hun werkzaamheden en activiteiten gedurende de projectperiode (2022-2024). Beide hoofdstukken bieden waardevolle inzichten voor onderwijsprofessionals die zelf met ontwerpgericht werken aan de slag willen.

Vervolgens zoomen we in hoofdstuk 5 in op onze centrale onderzoeksvraag en deelvragen. In het methodehoofdstuk beschrijven we vervolgens op welke manieren we deze vragen zijn gaan beantwoorden (zie hoofdstuk 6). In de hierop volgende vier hoofdstukken beantwoorden we onze onderzoeksvragen. Zo gaan we in hoofdstuk 7 in op de ervaringen van de ontwerpteams met betrekking tot het bevorderen van ZRL bij leerlingen. In hoofdstuk 8 analyseren we de interventies en aanpakken die de ontwerpteams hebben ontwikkeld en getest. Daarnaast presenteren we enkele goede praktijkvoorbeelden met een sterke en goed onderbouwde aanpak. In hoofdstuk 9 beschrijven we de resultaten van onze vragenlijststudie waarin we hebben gekeken naar ontwikkelingen in de aandacht voor ZRL-bevordering op de scholen. In hoofdstuk 10 beschrijven en onderbouwen we de lessen die we hebben getrokken van de ontwerpteams met betrekking tot het samen onderzoekend werken. Zowel hoofdstuk 7 als hoofdstuk 10 laten voor een aantal inhoudelijke thema gedetailleerde

resultaten zien, aangevuld met treffende citaten. Deze citaten dienen niet alleen als empirische onderbouwing, maar bieden ook herkenning en inspiratie voor leraren die op een vergelijkbare manier willen werken als de ontwerpteam in ons onderzoek. Tegelijkertijd bieden ze onderzoekers een praktijkgericht inzicht in hoe ontwerpteam gezamenlijk werken aan de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van didactiek die ZRL bevordert. Dit helpt om de complexiteit en dynamiek van ZRL-bevordering en SOW beter te doorgronden. Om deze diversiteit aan perspectieven recht te doen, hebben we bewust gekozen voor een, wellicht, wat minder toegankelijke schrijfstijl.

Wij besluiten ons boek met een diepgaande reflectie (hoofdstuk 11) op de opbrengsten en aanpak van ons onderzoek. We zijn bijzonder dankbaar dat dit project heeft bijgedragen aan doorwerking op meerdere vlakken. Zo passen leraren van de deelnemende scholen nieuwe inzichten toe in hun lespraktijk, hebben ze instructies en materialen ontwikkeld zoals een toolkit, rubrics en werkbladen, monitoren ze de effectiviteit van hun interventies en worden andere teams binnen en buiten de eigen school betrokken. Kennisdeling vindt plaats via lezingen en workshops bij samenwerkingsverbanden, congressen en deelnemende (opleidings)scholen. Daarnaast is binnen Hogeschool Rotterdam een leergang ‘Zelfregulerend leren’ ontwikkeld, waarin MOZAIC-inzichten worden geïntegreerd en die stapsgewijs wordt uitgerold om opleiders en studenten beter voor te bereiden. Tenslotte versterkt de samenwerking met het netwerk ‘Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho’ de afstemming tussen voortgezet en hoger onderwijs, met een gedeelde aanpak voor het bevorderen van zelfregulerend leren.

REFERENTIES

- Bjork, R. A., Dunlosky, J., & Kornell, N. (2013). Self-regulated learning: Beliefs, techniques, and illustrations. *Annual Review of Psychology*, 64, 417-444. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143823>
- Boekaerts, M., Maes, S., & Karoly, P. (2005). Self-regulation across domains of applied psychology: is there an emerging consensus? *Applied Psychology*, 54(2), 149-154. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00201.x>
- Bol, L., Campbell, K. D. Y., Perez, T., & Yen, C.-J. (2015). The effects of self-regulated learning training on community college students' metacognition and achievement in developmental math courses. *Community College Journal of Research and Practice*, 40(6), 480-495. <https://doi.org/10.1080/10668926.2015.1068718>
- Dignath-van Ewijk, C., & Van der Werf, G. (2012). What teachers think about self-regulated learning: Investigating teacher beliefs and teacher behavior of enhancing students' self-regulation. *Education Research International*, 2012, Article 741713. <https://doi.org/10.1155/2012/741713>
- Dignath, C. & Veenman, M. V. J. (2021). The role of direct strategy instruction and indirect activation of self-regulated learning – evidence from classroom observation studies. *Educational Psychology Review*, 33(2), 489-533. <https://doi.org/10.1007/s10648-020-09534-0>
- Dunlosky, J., Rawson, K. A., Marsh, E. J., Nathan, M. J., & Willingham, D. T. (2013). Improving students' learning with effective learning techniques. *Psychological Science in the Public Interest*, 14(1), 4-58. <https://doi.org/10.1177/1529100612453266>

MOZAIC – SAMEN BOUWEN AAN ZELFREGULEREND LEREN VAN LEERLINGEN

In een tijd waarin leerlingen steeds meer zelf hun leerproces moeten kunnen sturen, blijkt dat ze daar vaak onvoldoende op voorbereid zijn. Zelfregulerend leren is essentieel voor succes op school én daarbuiten, maar krijgt in de praktijk nog te weinig aandacht. Leraren willen wel, maar missen vaak de kennis, tools en ondersteuning om zelfregulerend leren effectief te bevorderen.

Vanuit deze urgentie ontstond MOZAIC: een samenwerkingsverband tussen scholen en onderzoekers in Zuid-Holland en Zeeland. In vijf ontwerpteams werkten leraren en teacher leaders onderzoekend samen aan concrete oplossingen voor vraagstukken die gaan over zelfregulerend leren in hun klas. Dit boek doet verslag van onze ervaringen, inzichten en opbrengsten.

Dit boek is bedoeld voor leraren, schoolleiders, opleiders en onderwijsonderzoekers die zich willen verdiepen in het bevorderen van zelfregulerend leren in het basis- en voortgezet onderwijs. Het biedt een overzicht van theoretische inzichten over zelfregulerend leren en samen onderzoekend werken, beschrijft hoe ontwerpteams in scholen praktijkvraagstukken hebben aangepakt, en laat zien welke interventies zijn ontwikkeld en getest.

De hoofdstukken bevatten voorbeelden uit de lespraktijk, reflecties van leraren, en analyses van de effecten op leerlingen en scholen. Daarmee biedt het boek aanknopingspunten voor wie op zoek is naar manieren om zelfregulerend leren doelgericht te integreren in het onderwijs en om samenwerking tussen praktijk en onderzoek vorm te geven.

Wat kun je verwachten in dit boek?

- Een heldere uitleg van wat zelfregulerend leren is, waarom het belangrijk is en hoe je het kunt bevorderen (hoofdstuk 1).
- Een uitgebreide beschrijving van samen onderzoekend werken als basis voor de werkwijze in onze ontwerpteams (hoofdstuk 2).
- Praktische beschrijvingen van hoe ontwerpteams te werk gingen en wat ze hebben ontwikkeld (hoofdstukken 3 en 4).
- Een overzicht van onze onderzoeksvragen en methoden (hoofdstukken 5 en 6).
- Diepgaande analyses van de ervaringen van leraren, de ontwikkelde interventies, en de impact op leerlingen en scholen (hoofdstukken 7 t/m 10).
- Een reflectie op de opbrengsten en lessen van MOZAIC, met aandacht voor duurzame verandering en samenwerking (hoofdstuk 11).

LM
LEONON
MEDIA

